



OBČANSKÁ SHROMÁŽDĚNÍ: PŘÍRUČKA

**extinction
rebellion**

***„Z celé naší skupiny cítím
odhodlání věnovat čas,
energii i myšlenky na
vytvoření něčeho nového.
Vidím, že nám všem záleží
na tom, jak bude vypadat
naše budoucnost.“***

Člen Druhé občanské poroty k radioaktivnímu odpadu, Austrálie



Příručku napsala pracovní skupina „Extinction Rebellion Citizens’ Assemblies Working Group“. Verze 1.1, 25. června 2019

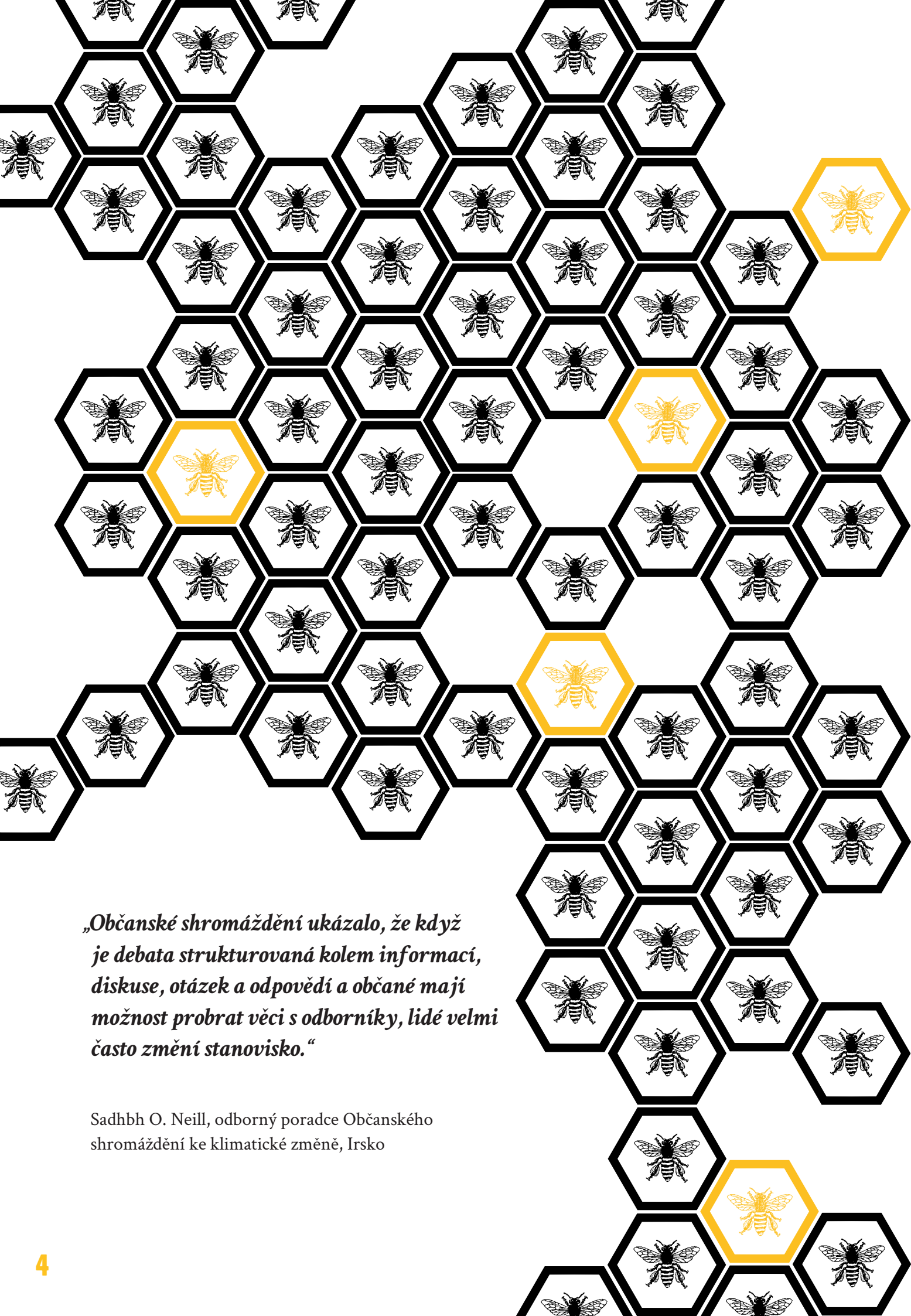
Z angličtiny přeložila a upravila česká pobočka Extinction Rebellion. Verze 1.0, 4. ledna 2020

Citát na této stránce z: „Citizens’ Jury Two – Thoughts from the Jury on Day 4,” In: Youtube [online]. 30. 10. 2016 [cit. 2020-01-04]. Dostupné z: <https://www.youtube.com/watch?v=Kh-BYVzD4-fl>. Kanál uživatele YourSay Nuclear.

Citát na str. 4 z: STEFANINI, S. „A democratic experiment in Ireland could become the model for fighting climate change,” Quartz, 19. 02. 2019 [cit. 2020-01-04]. Dostupné z: <https://qz.com/1553567/a-democratic-experiment-in-ireland-could-become-the-model-for-fighting-climate-change/>

OBSAH

ÚVOD	5
JAK OBČANSKÁ SHROMÁŽDĚNÍ FUNGUJÍ?	7
K čemu potřebujeme občanská shromáždění, když už máme Poslaneckou sněmovnu?	7
PRVKY OBČANSKÝCH SHROMÁŽDĚNÍ	8
Občané	8
Koordinační skupina	8
Poradní výbor	8
Panel odborníků / zainteresovaných stran	8
Tým facilitátorů	8
Dozorčí panel	9
HLAVNÍ KROKY PŘI NAVRHOVÁNÍ OBČANSKÉHO SHROMÁŽDĚNÍ	10
JAK JSOU ČLENOVÉ SHROMÁŽDĚNÍ VYBÍRÁNI?	15
Stratifikovaný náhodný výběr	15
PROČ REBELIE PROTI VYHYNUTÍ POŽADUJE OBČANSKÉ SHROMÁŽDĚNÍ?	16
JAK SE OBČANSKÁ SHROMÁŽDĚNÍ LIŠÍ OD LIDOVÝCH SHROMÁŽDĚNÍ?	17
PŘÍKLADY	18
Spojené království	18
Irsko	20
Polsko	21
Kanada	22
Belgie	23
Indie	24
Austrálie	25
DALŠÍ INFORMACE	26
PODĚKOVÁNÍ	26
LITERATURA	27



„Občanské shromáždění ukázalo, že když je debata strukturovaná kolem informací, diskuse, otázek a odpovědí a občané mají možnost probrat věci s odborníky, lidé velmi často změni stanovisko.“

Sadhbh O. Neill, odborný poradce Občanského shromáždění ke klimatické změně, Irsko

ÚVOD

Třetí požadavek Extinction Rebellion (česky Rebelie proti vyhynutí, zkratka XR) vyzývá vládu, aby ve věci klimatické a ekologické spravedlnosti vytvořila občanské shromáždění a řídila se jím.

Tato příručka nabízí obecné seznámení s občanskými shromážděními. Vysvětluje, co občanské shromáždění je, jak funguje a proč ho potřebujeme. Také nastiňuje klíčové kroky při plánování a vedení shromáždění a představuje inspirativní příklady podobných procesů z celého světa. Brzy zveřejníme detailnější prezentaci našich požadavků na občanské shromáždění o klimatické a ekologické spravedlnosti.

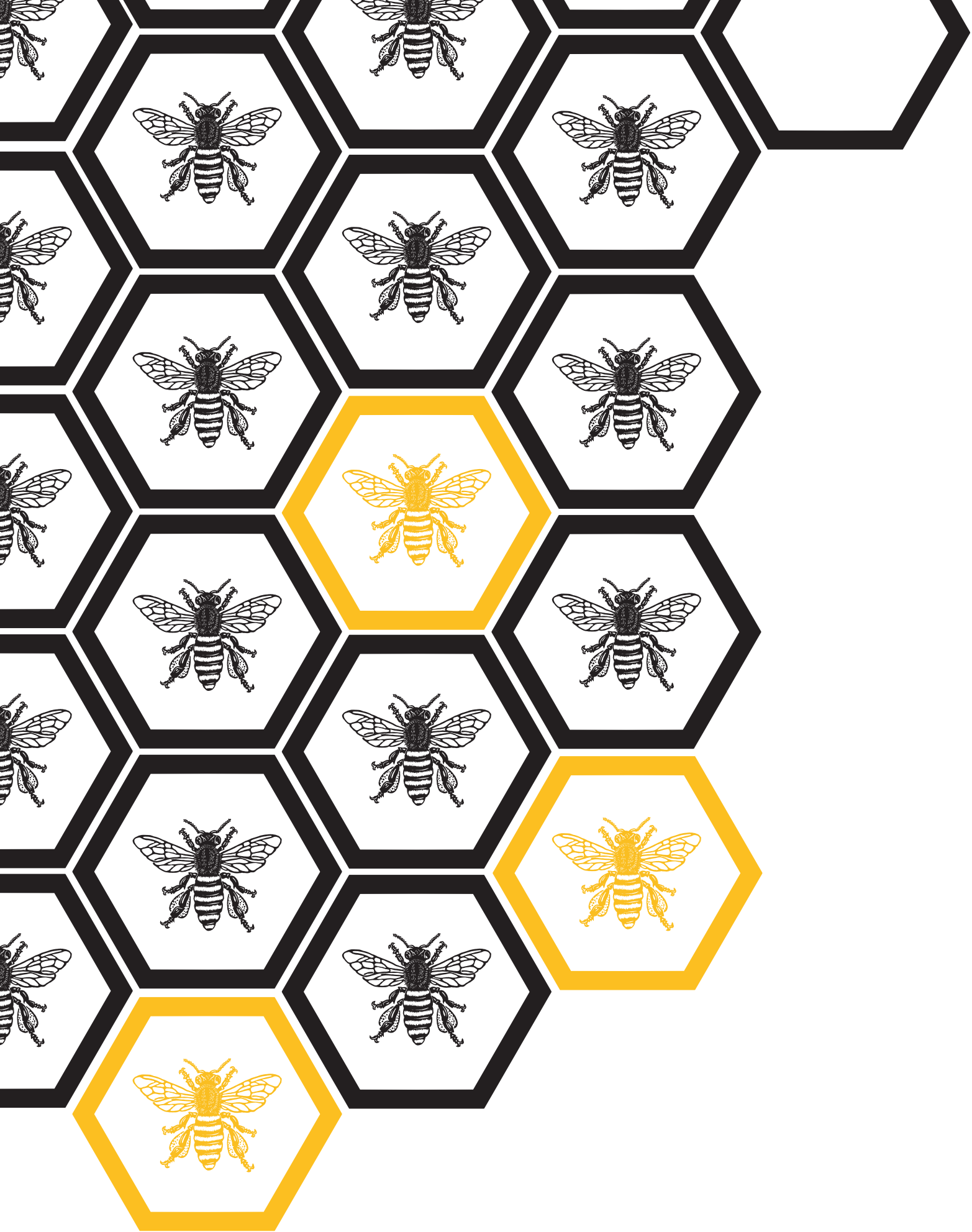
Občanské shromáždění je formou deliberativní demokracie – procesem, při němž politická rozhodnutí dělají obyčejní lidé. Veřejná jednání – ať už šlo o občanské poroty s méně než dvaceti lidmi či občanské summity skládající se z více než 700 lidí – transformovala tvorbu veřejné politiky v Austrálii, Belgii, Kanadě, Indii, Irsku, Polsku a Spojeném království. V občanském shromáždění skupina náhodně vybraných občanů přemítá o tématu, jež je předmětem veřejného zájmu. Cílem je sestavit skupinu lidí, kteří představují průřez společností. Účastníci si vyslechnou odborníky a zainteresované strany (stakeholders), pokládají jim otázky, potom rokují o možnostech řešení a vytvářejí doporučení, která formují politiku vlády na dané téma.

Rebelie proti vyhynutí věří, že česká veřejnost musí mít možnost rozhodnout, jak bude země reagovat na krizovou situaci, jíž čelíme. Pokud bude celostátní občanské shromáždění o klimatické a ekologické spravedlnosti správně zorganizováno, umožní politikům reagovat na krizi dříve, než bude pozdě.

„Občanské shromáždění zprostředkovává nám, lidu, možnost požadovat radikální změnu. Takový požadavek dává vládě legitimitu jednat a umožňuje mezistranickou podporu. Setrvávat v nečinnosti již nadále není možné. Je čas svolat občanské shromáždění.“

Sarah Lunnon, externí koordinátorka politického kruhu Extinction Rebellion¹

¹ „Statement from Extinction Rebellion: Philip Hammond's letter to Theresa May,” Extinction Rebellion, 07. 06. 2019 [cit. 2020-01-04].
Dostupné z: <https://rebellion.earth/2019/06/07/statement-from-extinction-rebellion-philip-hammonds-letter-to-theresa-may/>



JAK OBČANSKÁ SHROMÁŽDĚNÍ FUNGUJÍ?

Členové občanských shromáždění se vybírají náhodně z populace. To je podobné způsobu, jakým se v Británii a mnoha jiných zemích vybírají členové soudní poroty. Organizátoři shromáždění navíc užívají demografických kvót, aby zajistili, že ve shromáždění nebudou opomenuti lidé z různých skupin, např. podle pohlaví, věku, národnosti a etnicity, podle úrovně vzdělání, sexuální orientace, zdravotního postižení a místa původu. Jakmile jsou členové vybráni, začíná proces, který má čtyři základní fáze: učení, konzultace, rokování a rozhodnutí.

Občanská shromáždění mohou pomoci zvoleným politikům lépe pochopit, jak by měli jednat v zájmu klimatické a ekologické spravedlnosti. Průzkumy veřejného mínění jen shromažďují neinformované impulzivní reakce na závažné otázky, ale občany v problematice, k níž se vyjadřují, nijak nevzdělávají, ani jim nedávají možnost probrat spolu s jinými lidmi dopady různých možností.² Občanská shromáždění poskytují příležitost nestranně a spravedlivě prozkoumat pohledy velmi reprezentativního vzorku lidí.

Občanská shromáždění lze pořádat také na místní úrovni nebo na úrovni města. Ale vzhledem k naléhavosti a složitosti problematiky klimatické nouze mají moc rozhodovat o zásadních krocích pouze vlády států, a proto Rebelie proti vyhynutí požaduje celostátní občanské shromáždění.

K čemu potřebujeme občanská shromáždění, když už máme Poslaneckou sněmovnu?

Občanská shromáždění jsou formou participativní demokracie. Jsou podstatným doplňkem zastupitelské demokracie, kterou u nás reprezentují poslanci, senátoři a členové krajských a místních zastupitelstev. Účast veřejnosti funguje jako protiváha parlamentnímu systému, který upřednostňuje krátkodobý prospěch a úspěch ve volbách před dlouhodobými potřebami současných i příštích generací. Deliberativní procesy ošetřené proti zaujatosti vedou v politických debatách k větší informovanosti a rozmanitosti hlasů, než jaká bývá v čistě voleném tělese, jako je třeba parlament. Členové shromáždění navíc nejsou vybráni jako reprezentanti politických stran, takže se o tom, jaká opatření jsou ve veřejném zájmu, mohou rozhodovat čistě na základě svých informovaných názorů, hodnot a rozumu.

² WILLIS, R. „Building the political mandate for climate action,” Londýn: Green Alliance, 2018. ISBN 978-1-912393-20-6.
Dostupné z: https://www.green-alliance.org.uk/resources/Building_a_political_mandate_for_climate_action.pdf

PRVKY OBČANSKÝCH SHROMÁŽDĚNÍ

Občané

V jádru deliberativní demokracie stojí občané. Občanská shromáždění musí odrážet skladbu lidí, které jejich výstup ovlivní, v našem případě občanů České republiky. Členové se vybírají náhodně, losováním. Koncept „občana“ pochází z demokratického systému Athén ve starém Řecku, kde bylo povinností občanů dohlížet na ty, kteří jim vládli. V tomto zřízení se ale nacházely skupiny lidí, které nebyly považovány za občany, např. ženy a otroci, kterým byla role v demokratických procesech upřena. I dnes se stává, že jsou lidé z politiky vyloučeni. Pořadatelé občanských shromáždění musí vyvažovat faktory, které vylučují některé skupiny lidí z demokratických procesů a odrazují je od vyslovení svého názoru na veřejných akcích.

Koordinační skupina

Občanská shromáždění vede skupina koordinátorů, jejíž nestrannost má zásadní význam. Její nezávislost na těch, kdo celý proces financují, je chráněna soustavou kontrol a protivah, jako je třeba dozorčí panel. Tito koordinátoři zodpovídají za provádění náhodného výběru občanů, za oslovení odborníků, zainteresovaných stran a facilitátorů. Tuto roli obvykle přebírá organizace nebo skupina

Poradní výbor

Poradní výbor vypracovává hlavní kritéria pro výběr panelu odborníků a zainteresovaných stran. Společně s dozorčím výborem také dohlíží na to, aby informační materiály a fakta předkládaná členům shromáždění byla vyvážená. Poradní výbor lze složit různými způsoby, například poradní výbor při občanském shromáždění v Irsku tvořili akademičtí pracovníci a lidé z praxe ze široké škály oborů.

Panel odborníků / zainteresovaných stran

Jedná se o různorodou skupinu odborníků, zainteresovaných stran a jiných dotčených osob, kteří shromáždění seznamují se svými pohledy na věc. Bývají pozváni koordinační skupinou na základě kritérií, která určí poradní výbor a která mají zaručit, že jednotlivé názory budou zastoupeny spravedlivě a v největší možné šíři. Do jejich výběru mohou mluvit i sami členové občanského shromáždění, kteří si mohou vyžádat přítomnost zástupců nějaké konkrétní skupiny nebo jednotlivců, jejichž pohled by rádi slyšeli. Také mohou klást panelu odborníků otázky přímo během zasedání shromáždění. Příspěvky členů panelu mohou mít podobu osobního vystoupení, audio- či videozáznamu, psané informace nebo přímého přenosu.

Tým facilitátorů

Členy týmu facilitátorů určuje koordinační skupina. Při každém zasedání občanského shromáždění sedí u každého stolu spolu s jeho členy jeden facilitátor. Jejich úkolem je zajistit, aby v diskusi nepřevážila hlasitá menšina, aby měl každý možnost promluvit a aby rokování probíhalo se vzájemným respektem. Tuto roli vykonávají zkušení profesionálové, kteří musí být nestranní a jichž by měl být dostatečný počet úměrný počtu členů občanského shromáždění, aby jim mohli poskytovat potřebnou podporu. Facilitátoři nemají možnost vyjadřovat svůj vlastní názor.

Dozorčí panel

Dozorčí panel může být tvořen občany, zástupci vlády, dotčenými osobami (těmi, jejichž práva mohou být rozhodnutím dotčena), odborníky na poradní procesy a dalšími zainteresovanými stranami, jako jsou třeba nevládní organizace nebo firmy. Úkolem těchto osob je dohlížet na celý proces, a aby vyhovoval normám.

„Členové občanského shromáždění [...] prokázali, jak neobyčejní mohou být obyčejní lidé, když dostanou významný úkol a prostředky a nezávislost k tomu, aby ho vykonali dobře.“

Jack Blaney, předseda Občanského shromáždění k volební reformě v Britské Kolumbii



HLAVNÍ KROKY PŘI NAVRHOVÁNÍ OBČANSKÉHO SHROMÁŽDĚNÍ

Tento oddíl vysvětluje základní kroky nutné v procesu občanského shromáždění. Tento proces byl vyvinut ve spolupráci s mezinárodními odborníky na občanská shromáždění a lidmi z praxe.

JMENOVÁNÍ DOZORČÍHO PANELU

Krok č. 1: Jmenování dozorčího panelu. Dozorčí panel monitoruje celý proces i ostatní orgány, aby zajistil vyváženost a robustnost občanského shromáždění a to, že budou dodržovány nastavené principy.



ÚKOL

Krok č. 2: Úkol. Osoba nebo skupina, která je iniciátorem občanského shromáždění, může stanovit otázku, jež bude tématem shromáždění. Přitom musí zajistit, aby otázka byla jasně formulována a odpovídajícím způsobem vystihovala problém, o který jde.

Členové shromáždění přijímají rozhodnutí na základě informací od odborníků a dotčených osob, neřeší detaily toho, jak bude rozhodnutí uvedeno do praxe. Někdy je potřeba blíže specifikovat podoblasti, kterým se má občanské shromáždění věnovat. Například při občanských shromážděních věnovaných klimatu a ekologické spravedlnosti musí být některým oblastem věnována větší pozornost, protože ke klimatické krizi a ničení ekosystémů, na nichž závisí náš život, přispívají nejvíce. Rozhodnutí, kterým oblastem veřejné politiky se bude občanské shromáždění věnovat, ovlivní jeho trvání a případnou potřebu uspořádat pro jednotlivé oblasti další občanská shromáždění.



JMENOVÁNÍ KOORDINAČNÍ SKUPINY

Krok č. 3: Jmenování koordinační skupiny. Koordinátoři musí být vybráni na základě otevřeného výběrového řízení. Musí existovat záruka, že vlivné zainteresované subjekty, jako například vláda, nebudou moci proces výběru ovlivňovat jmenováním týmu koordinátorů, který bude jednat v jejich zájmu.

PODKLADY K ROZHODNUTÍ

Krok č. 4: Podklady k rozhodnutí. Koordináční skupina ve spolupráci s poradním výborem vypracuje srozumitelné a jednoznačné směrnice, podle kterých budou strukturovány podklady, rokování a rozhodnutí. V případě občanských shromáždění na téma klimatické a ekologické spravedlnosti to může znamenat, že pro některé oblasti bude nutné připravit několik různých uskutečnitelných souborů politických opatření.

POZVÁNÍ ODBORNÍKŮ A ZAINTERESOVANÝCH STRAN

Krok č. 5: Pozvání odborníků a zainteresovaných stran. Koordináční skupina vytipuje a osloví odborníky a zainteresované strany na základě kritérií vytyčených poradním výborem.

PLÁNOVÁNÍ PRŮBĚHU SHROMÁŽDĚNÍ

Krok 6. Plánování průběhu shromáždění. Koordinační skupina naplánuje následující fáze:

A: Fáze učení. Koordinační skupina připraví informace, které budou členové shromáždění potřebovat k porozumění dotýčným problémům.

Je nutno zvážit množství prezentací, jež budou potřeba od různých odborníků, zainteresovaných stran a dotčených osob. Před tím, než si členové shromáždění vyslechnou vyvážené a komplexní informace o problému, poučí se o kritickém myšlení a rozpoznávání zaujatosti. Budou též seznámeni s klíčovými pojmy a důležitými vědeckými poznatky (např. o rychlosti eskalace a důsledcích klimatické krize). Poté jim budou představena fakta a názory týkající se různých souborů politických opatření. Členové shromáždění mohou přizvat a „vyslýchat“ i další odborníky.

B: Konsultační fáze. Kromě zainteresovaných stran a odborníků, kteří se dostaví osobně, může občanskému shromáždění adresovat své písemné podání také jakákoliv další skupina či jednotlivec. Tyto dokumenty budou veřejně přístupné na internetu, a též shrnuty a předloženy členům shromáždění. Členové budou rovněž mít právo vyžádat si, aby se zástupce kterékoli z těchto skupin dostavil osobně. Měla by být přítomna široká škála perspektiv, včetně protichůdných.

C: Fáze rokování. Členové shromáždění diskutují o důkazech a názorech, které vyslechli. V této části mají členové příležitost přemýšlet o problémech a vyjádřit se k nim. Rolí facilitátora je zajistit, aby si členové shromáždění navzájem naslouchali a kriticky vyhodnotili různé možnosti. Tato fáze se skládá z kombinace plenárních schůzí a facilitovaných sezení v malých skupinách, aby měli členové větší možnost promluvit a být slyšeni.

D: Rozhodnutí. Členové shromáždění jsou provedeni procesem krok za krokem tak, aby sepsali zprávu shrnující jejich doporučení. Je možnost, že budou rokovat v soukromí, bez přítomnosti facilitátorů, jako soudní porota. Jejich zpráva bude obsahovat klíčová doporučení a míru podpory, kterou každé z nich získalo, společně s detailnějšími popisy témat nadnesených v průběhu shromáždění.

VYTVÁŘENÍ INFORMATIVNÍCH PODKLADŮ

Krok 7. Vytváření informativních podkladů. S pomocí poradního výboru vytvoří skupina odborníků a zainteresovaných stran přístupné a vyvážené podklady, které budou předloženy členům shromáždění.

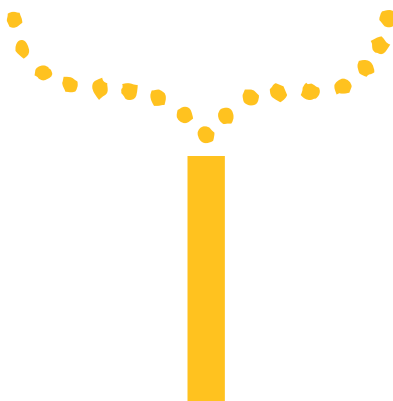
VÝBĚR ČLENŮ SHROMÁŽDĚNÍ LOSOVÁNÍM

Krok 8. Výběr členů shromáždění losováním. Nejprve je vybrána obsažná databáze obyvatel ČR. Z této databáze je náhodně vylosován požadovaný počet lidí, kterým jsou rozeslány pozvánky. Pozvánka jim vysvětlí jejich úkol a uvede logistické informace, jako jsou data, místa, ubytování, příspěvek na cestování a odměna. Občané, kteří by měli zájem, poskytnou koordinátorům základní sociodemografické údaje prostřednictvím dotazníku, který vyplní buď přes internet, nebo pomocí bezplatné telefonní linky.

Určený tým v rámci koordinační skupiny kontaktuje ty, kteří byli vybráni, a poskytne jim podporu za účelem zajištění jejich účasti – dodá informace, ujistí je, zorganizuje cestování, nabídne pomoc s péčí o blízké atd. Koordinátoři vybírají členy shromáždění za použití postupu zvaného stratifikovaný náhodný výběr.

PRŮBĚH SHROMÁŽDĚNÍ

Krok 9. Průběh shromáždění. Občanské shromáždění se uskuteční na dostupném místě s možnostmi ubytování a občerstvení dostačujícími na to, aby bylo členům shromáždění zajištěno pohodlí. Z důvodu transparentnosti by měly být všechny prezentace z fáze učení a z konsultační fáze natáčeny a vysílány v přímém přenosu. Všechny podklady by měly být zpřístupněny na internetu. Mimo to by koordinační skupina měla vydat zprávu vysvětlující metodologii užívanou během občanského shromáždění a zajistit tak transparentnost procesu.



VLIV DOPORUČENÍ

Krok 10. Vliv doporučení. Jak a kdy vláda odpoví na doporučení, by mělo být vyjasněno a vysvětleno předtím, než shromáždění začne. Doporučení, jejichž podpora v občanském shromáždění dosáhne domluvené hranice, mohou být považována za závazná. Například by se vláda mohla zavázat k realizaci doporučení, která obdrží podporu alespoň 80 % členů shromáždění. Parlamentu by mohl mít povinnost během stanoveného časového úseku (např. jednoho měsíce) projednat doporučení s nižší podporou a dát vysvětlení, proč byl daný návrh přijat, upraven či zamítnut.



JAK JSOU ČLENOVÉ SHROMÁŽDĚNÍ VYBÍRÁNI?



Členové shromáždění jsou vybíráni losem. Ve starověkých Athénách bylo losování považováno za klíčové pro spravedlivé rozhodování a tvořilo ústřední část politického systému. Ve starověkém Řecku však v losování nebyly zahrnuty ženy a otroci, a i dnes při zřizování a uskutečňování deliberativních procesů přetrvávají různé formy zaujatosti spojené například s rasismem, pohlavím či společenskými vrstvami. Stratifikovaný náhodný výběr toto řeší a může být použit k zajištění požadovaného složení skupiny lidí nebo k vytvoření takové skupiny, která odráží složení společnosti. V některých deliberativních procesech mají většinové zastoupení členové marginalizovaných skupin, aby jejich hlasy nebyly přehlušeny, zatímco jiné statisticky reprezentují populaci.

Stratifikovaný náhodný výběr

Stratifikovaný náhodný výběr zajišťuje, aby členové shromáždění v hrubých rysech reprezentovali demografické složení populace. Veřejnost je rozdělena do subpopulací například podle pohlaví, věku, etnicity, dosaženého vzdělání či geografických faktorů. Procento křesel ve shromáždění vyhrazených pro danou podskupinu odráží procentuální zastoupení dotčené subpopulace. Z těchto subpopulací jsou jednotlivci následně náhodně losováni. Populace mívají 50 % žen a 50 % mužů, a tedy využití stratifikovaného náhodného výběru by znamenalo, že ve stočlenném shromáždění by bylo 50 křesel vyhrazeno pro ženy a 50 pro muže. Toto je zjednodušující příklad, ve skutečnosti doporučujeme i zapojení nebinárních jedinců. Na rozdíl od soudní poroty je účast dobrovolná.

I když identity jednotlivců nemusí vždy spadat do vyhrazených kategorií, význam stratifikovaného náhodného výběru je ten, aby se široká veřejnost byla schopna ztotožnit s jedním či více členy shromáždění, kteří jsou jako oni – např. jsou stejně staří, pochází ze stejného etnika, mají podobný socioekonomický status, stejné pohlaví, žijí ve stejném regionu nebo žijí na venkově, či naopak ve městě. Na základě toho mohou občané usoudit, že pokud by měli stejný přístup k odborníkům, zainteresovaným stranám a dotčeným osobám a čas na rokování, učinili by podobná rozhodnutí. Tím nechceme říct, že kategorie identity mají přímý dopad na způsob, jakým se lidé rozhodují – stratifikovaný náhodný výběr však umožňuje větší různorodost v rozhodovacím procesu. Pro legitimitu občanského shromáždění je důležité, aby veřejnost měla důvěru v tento přístup od výběru členů až po rozhodování a aby lidé viděli, že jejich názory jsou reprezentovány.

Uskutečnit losování (včetně stratifikace) a vytvořit z náhodně vybraných občanů reprezentativní kolektiv schopný přijímat rozhodnutí legitimním, spravedlivým a inklusivním způsobem trvá přibližně šest týdnů.

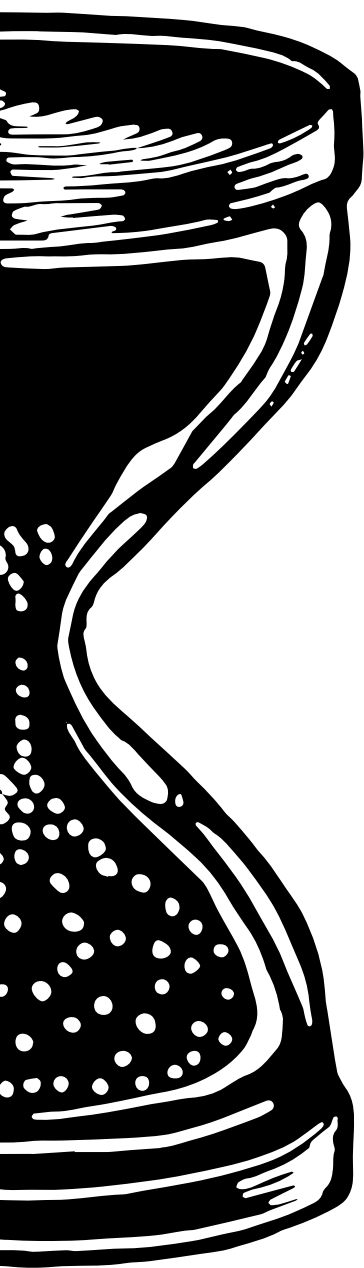
PROČ REBELIE PROTI VYHYNUTÍ POŽADUJE OBČANSKÉ SHROMÁŽDĚNÍ?

Rebelie proti vyhynutí věří, že občanské shromáždění by pomohlo vyřešit problémy naší současné parlamentní demokracie, které vedly k nečinnosti ve věci klimatické a ekologické nouze:

- Vlády ČR nebyly schopny reagovat na rostoucí krizi klimatické změny po celou dobu svého demokratického fungování od roku 1989 – přitom na Západě se tento problém poprvé stal předmětem veřejného zájmu před více než 30 lety.
- Čtyřletý volební cyklus odrazuje vlády od toho, aby se věnovaly dlouhodobým problémům, jako je klimatický kolaps.
- Demokratičtí zástupci jsou vystaveni lobby mocných korporací, cílí na získání sympatizujícího mediálního pokrytí a svou politiku kalkulují podle potenciálních reakcí médií a veřejnosti měřených průzkumy veřejného mínění. To znamená, že se politici často cítí neschopni navrhnout odvážné změny, které jsou nutné ke zvládnutí nouzové situace.

Občanské shromáždění o ekologické a klimatické spravedlnosti může politiku dostat z mrtvého bodu, a to následujícím způsobem:

- Občanské shromáždění o klimatické a ekologické spravedlnosti zpřístupňuje politikům úsudky veřejnosti, kterých bylo dosaženo spravedlivou a informovanou cestou. To politikům pomůže odhodlat pustit se do dalekosáhlého akčního programu, přičemž budou ospravedlněni mandátem získaným od občanského shromáždění, což sníží potenciální negativní odezvu při volbách.
- Občanská shromáždění jsou spravedlivá a transparentní. Členové shromáždění mají všichni stejnou možnost být vyslyšeni díky důsledné facilitaci. Veškeré informace a podklady poskytnuté členům shromáždění jsou veřejně sdíleny. Vznikají tak informované a demokraticky legitimní úsudky.
- Občanská shromáždění mohou být využita, je-li nutno dospět k nelehkým kompromisům. Kupříkladu když odborníci předloží různé soubory politických opatření vedoucí k neutralitě emisí skleníkových plynů do roku 2025, shromáždění se rozhodne, kterému z nich dává přednost s ohledem na zmírnění dopadů změn v ekonomice na lidi s nižšími příjmy.



JAK SE OBČANSKÁ SHROMÁŽDĚNÍ LIŠÍ OD LIDOVÝCH SHROMÁŽDĚNÍ?

Lidová shromáždění byla v rámci Rebelie proti vyhynutí pořádána již od založení hnutí. Občanská shromáždění se od nich podstatně liší, avšak obě tyto formy deliberativní demokracie obsahují pojistky, jejichž účelem je zajistit, aby měl každý možnost vyjádřit se.

Občanská a lidová shromáždění usilují o posílení zapojení veřejnosti do rozhodovacího procesu formou, která podporuje zdvořilou výměnu názorů a vyváženou komunikaci. Mezi těmito dvěma přístupy jsou však klíčové rozdíly. Ku příkladu občanská shromáždění jsou náhodně vybírána z populace za využití opatření, jež zajišťují rovnováhu mezi vybranými členy, zatímco členové lidových shromáždění se vybírají sami. Občanské shromáždění je proces formálnější, velmi nákladný, připravuje se několik měsíců a několik měsíců probíhá (někdy i přes rok), kdežto lidová shromáždění jsou založena na rychlém a pohotovém rozhodování.

Lidová shromáždění jsou organizovaná diskusní fóra otevřená každému, kdo se chce zúčastnit. Mají být strukturovaným procesem dialogu, který umožňuje velkému množství lidí vytvářet nápady, debatovat a činit rozhodnutí. Lidová shromáždění obvykle trvají jednu až čtyři hodiny a mohou se uskutečňovat kdekoli – například na okupovaných místech, kterými mohou být silnice či náměstí. Lidová shromáždění využívalo pod různými názvy mnoho zdola organizovaných hnutí, například sufražetky, britští chartisté v polovině 19. století, Afroamerické hnutí za občanská práva a v nedávné době též hnutí Occupy, Arabské jaro a Žluté vesty. Lidová shromáždění byla užívána během britské dubnové rebelie k diskusi o široké škále problémů – od inovací v demokracii po praktická rozhodnutí o tom, jak dubnovou rebelii uklidit a ukončit.



PŘÍKLADY

Tato část nabízí příklady již uskutečněných občanských shromáždění a podobných procesů deliberativní demokracie ve světě.

Spojené království

Občanské poroty (tj. menší verze občanských shromáždění) byly zřizovány v USA v 80. letech minulého století a do Spojeného království se dostaly v roce 1994.³ Do popředí vystoupily po roce 2000, zejména při státem zorganizované konsultaci o otázce, zda by se ve Spojeném království měly pěstovat geneticky modifikované (GM) plodiny. Po několika těchto procesech pak vláda souhlasila, že pěstování GM plodin ve Spojeném království zastaví. Později následoval zákaz v celé EU, který trvá dodnes. Občanská shromáždění byla vyvinuta jakožto verze občanských porot, které již fungovaly v Kanadě (první z nich v Britské Kolumbii v roce 2004). Jedno z prvních občanských shromáždění ve Spojeném království bylo zaměřeno na otázku, jak v Anglii financovat sociální péči pro dospělé. Zadal jej parlamentní Výbor pro zdraví a sociální péči a Výbor pro bydlení, obce a místní správu. Doporučení učiněná členy shromáždění výbory braly jakožto součást širšího průzkumu o financování reforem. O občanském shromáždění se výbory vyjádřily, že bylo pro jejich práci nepostradatelné a pomohlo jim najít řešení, která měla konsensus široké veřejnosti. Vláda však neměla povinnost řídit se jejich závěry. V současnosti probíhají tři občanská shromáždění pod vedením ministerstev v rámci programu Inovace v demokracii.⁴

„Myslím, že parlament by měl pořádat občanská shromáždění i o dalších tématech [...] Občanské shromáždění může vládě dát šanci získat podrobnou představu o tom, jaký pocit mezi lidmi panuje a jak se dívají na konkrétní problémy.“

Don, člen Občanského shromáždění k sociální péči, Spojené království ⁵

³ KUPER, R. „Deliberating waste: The Hertfordshire Citizens' Jury,” *Local Environment*, 2(2), (2007), str. 139-153.

⁴ „Innovation in Democracy Programme: Expression of Interest (Eoi),” GOV.UK, 21. 11. 2018 [cit. 2020-01-04].

Dostupné z: <https://www.gov.uk/government/publications/innovation-in-democracy-programme-expression-of-interest-eoi>.

⁵ „Share your story,” Involve, cit. 04. 01. 2020. Dostupné z: <https://www.involve.org.uk/get-involved/share-your-story/don>.



„Problémem je částečně neinformovanost. [...] Oceňuji možnost něco se dozvědět a vyslovit svůj názor na tak důležitou veřejnou službu a zájem.“

Becky, členka Občanského shromáždění k sociální péči, Spojené království ⁶

„Jak jinak byste získali informovaná rozhodnutí nebo názory od široké veřejnosti? Není mnoho metod, které by poskytovaly lidem po čtyři dny informace, na základě kterých by si mohli vytvořit názor.“

Členka Občanského shromáždění k sociální péči, Spojené království ⁷

⁶ „Share your story,” Involve, cit. 04. 01. 2020.

Dostupné z: <https://www.involve.org.uk/get-involved/share-your-story/becky>.

⁷ „How can we find a sustainable solution to funding adult social care?,” Involve, cit. 04. 01. 2020.

Dostupné z: <https://www.involve.org.uk/our-work/our-projects/practice/how-can-we-find-sustainable-solution-funding-adult-social-care>.

Irsko

Od roku 2012 byla v Irsku uspořádána dvě občanská shromáždění, která rokovala o různých problémech za účelem překonání mrtvého bodu v politice ohledně otázek, jako jsou potraty, sňatky osob stejného pohlaví a klimatické změny. Druhé, jednoduše známé jako Občanské shromáždění, se skládalo z předsedy (bývalého soudce nejvyššího soudu) a 99 občanů, kteří byli náhodně vybráni, aby reflektovali populaci z hlediska věku, pohlaví, lokality a sociální třídy. Byla schválena legislativa umožňující použít k výběru účastníků shromáždění seznam voličů. Na shromáždění dohlížela řídicí skupina pro plánování a provozní záležitosti a odborná poradní skupina, která připravila informace a rady. Schůzky byly živě vysílány. Pokud jde o občanské shromáždění o klimatu, to se v průběhu roku 2017 sešlo během dvou víkendů a většinovým hlasováním přijalo 13 doporučení. V jednom doporučení vyjádřilo 80 % účastníků ochotu platit vyšší daně z činností s velkou uhlíkovou stopou. Shromáždění bylo klíčovým faktorem, který povzbudil politiky, aby začali rázněji reagovat na narušení klimatu. V roce 2018 byl zřízen parlamentní výbor všech stran, který se zabýval doporučeními shromáždění. Zpráva výboru pak přímo ovlivnila Klimatický akční plán irské vlády, zveřejněný v červnu 2019, do nějž bylo začleněno mnoho doporučení shromáždění a který obsahoval závazek zčtyřnásobit uhlíkovou daň a urychlit přechod na elektrická vozidla.

„Zdá se, že v celém západním světě je politika nějak odtržená. [Občanská shromáždění jsou] novou vrstvou demokracie. Dali jsme tomu celkově pár stovek hodin; [...] co se týče tohoto tématu, jsme v tuto chvíli pravděpodobně nejlépe informovanými amatéry v zemi.“

John Long, člen Občanského shromáždění k potratům, Irsko⁸



„Není tam jen jeden typ lidí, co vystudoval vysokou. Uslyšíte, co si o něčem myslí obyčejní lidé, lidé, kteří jsou tím přímo ovlivnění [...] – co by na tom chtěli změnit.“

Noreen O'Flynn, členka Občanského shromáždění k potratům, Irsko⁹



„Pokud jste skeptičtí ohledně schopnosti politika [...] schválit legislativu [a] je nějaký problém, který pálí celou společnost – uspořádejte shromáždění.“

David Keogh, člen Občanského sdružení k potratům, Irsko¹⁰

⁸ Chalmers, P. „When Citizens Assemble,” In: Vimeo [online]. 10. 12. 2015 [cit. 2020-01-04]. Dostupné z: <https://vimeo.com/246689508>.

⁹ Tamtéž

¹⁰ Tamtéž

Polsko

V roce 2016 bylo polské město Gdaňsk zasaženo velkými povodněmi, v jejichž důsledku zemřeli dva lidé a vznikly škody v řádech milionů eur. Odborníci varovali, že klimatická změna jen zvýší četnost výskytu takových extrémních dešťů. V reakci na katastrofu souhlasil starosta s uspořádáním občanského shromáždění. Sešlo se asi 60 obyvatel, aby si vyslechli výpovědi odborníků a navrhli svá vlastní řešení. Pro zvýšení transparentnosti byla poslední fáze náhodného výběru provedena hodem kostkou, který byl vysílán v přímém přenosu. Starosta byl přítomen na začátku shromáždění a informoval účastníky, že rozhodnutí s podporou přesahující 80 % budou přijata jako závazná. Když bylo v roce 2017 město zaplaveno znovu, byl úřad schopen efektivně reagovat, částečně díky usnesením shromáždění. Následovala další občanská shromáždění řešící znečištění ovzduší, občanské zapojení a práva lidí z komunity LGBT. Gdaňsk má 350 000 plnoletých obyvatel; ti mohou požadovat občanské shromáždění nasbíráním 1 000 podpisů. Pokud počet podpisů dosáhne 5 000, starosta občanské shromáždění o navrženém tématu svolat musí.

„Lidé toto velmi oceňují. Celý život byli občany, avšak nikdy po nich nikdo nechtěl, aby nějak významně přispěli. Toto vnímám jako důležité.“

Marcin Gerwin, odborník na občanská shromáždění a koordinátor občanských shromáždění v Gdaňsku¹¹

¹¹ GAZIVODA, T. „Solutions: How the Poles Are Making Democracy Work Again in Gdansk,” Resilience.org, 22. 11. 2017 [cit. 2020-01-04]. Dostupné z: <https://www.resilience.org/stories/2017-11-22/solutions-how-the-poles-are-making-democracy-work-again-in-gdansk/>.

Kanada

V roce 2003 vláda Britské Kolumbie pověřila občanské shromáždění návrhem reformy volebního systému. Stošedesátičlenné shromáždění, které zahrnovalo alespoň jednoho muže a jednu ženu z každého volebního obvodu a dva zástupce původních obyvatel, dostalo za úkol prozkoumat možnosti změny stávajícího většinového volebního systému Britské Kolumbie. Scházelo se přibližně každý druhý víkend od ledna do října 2004, kdy jeho členové prošli komplexním vzděláváním, jehož obsahem bylo seznámit se s různými volebními systémy ve světě a jejich dopady. Nakonec se 93 % členů vyslovilo pro zavedení poměrného systému, konkrétně systému jednoho přenosného hlasu. Na základě tohoto doporučení občanského shromáždění vyhlásila vláda o této otázce referendum. Změna získala širokou podporu napříč celou provincií, nepřekročila však práh 60 % nutný pro její zavedení.

„Členové občanského shromáždění [...] prokázali, jak neobyčejní mohou být obyčejní lidé, když dostanou významný úkol a prostředky a nezávislost k tomu, aby ho vykonali dobře.“

Jack Blaney, předseda Občanského shromáždění k volební reformě v Britské Kolumbii¹²

¹² LEWIS, P. „Making Every Vote Count — The Final Report of the British Columbia Citizens' Assembly on Electoral Reform,” Britská Kolumbie, 2004. Dostupné z: https://citizensassembly.arts.ubc.ca/resources/final_report.pdf.

Belgie

Po nerozhodných volbách z června 2010 strávila Belgie 18 měsíců bez vlády. Ve snaze čelit této bezprecedentní a bezvýhodné politické situaci zorganizovali veřejně činní intelektuálové iniciativu G1000 založenou na principech deliberativní demokracie. Sestávala ze tří fází: on-line diskuse přístupné pro každého, které měly pomoci identifikovat témata; jednodenního občanského summitu se 704 účastníky, který se zabýval třemi populárními tématy (sociální zabezpečení, majetková nerovnost a imigrace); a menšího 32členného občanského panelu, který se setkal během tří víkendů, aby doladil návrhy proběhlého summitu. Summit i panel odrážely složení belgického obyvatelstva podle věku, pohlaví, stupně vzdělání, místa bydliště a mateřského jazyka. Pro G1000 byla charakteristická organizace zdola a to, že nebyla svolána žádnou politickou institucí. Z toho důvodu – a také proto, že politická krize během fungování této iniciativy skončila – neměla G1000 na politickou situaci velký dopad. Přesto však na politické úrovni probudila novou vlnu zájmu o deliberativní demokracii a posloužila jako vzor pro další místní iniciativy na různých místech Belgie.

Jednou z takových iniciativ je stálá instituce, která se zabývá občanskými shromážděními v německojazyčné oblasti na východě země. Tato nová organizace by se měla poprvé sejít na počátku roku 2020 a měla by být vedena občanskou radou. Členové rady budou podobně jako členové občanských shromáždění vybíráni náhodně z obyvatelstva. Budou ve funkci 18 měsíců a budou mít na starost vybrat témata k diskusi a monitorovat implementaci jejich doporučení parlamentem. Každé občanské shromáždění se schází s poslanci a diskutuje s nimi o svých návrzích. Parlament pak musí odůvodnit jednotlivé případy, kdy se rozhodl doporučení nepřijmout.

„Kdybychom se řídili logikou [televizní reality show] Big Brother, postupně bychom vyřazovali lidi, kteří nám jdou na nervy. Ale tady se jí neřídíme. Musíme držet pospolu a ukázat, čeho všeho se dá dosáhnout spoluprací.“

Pierre, člen občanského shromáždění, Belgie¹³

„Byl jsem v parlamentu tu noc, kdy se poslanci ze všech šesti stran přenesli přes ideologické rozdíly a ten zákon schválili. Byl to odvážný krok, vzkaz pro ostatní politiky, kteří ve svých voličích vidí spíše hrozbu než zdroj – že občanům je třeba důvěřovat, ne se jich bát nebo je manipulovat.“

David van Reybrouck, spoluorganizátor belgického občanského panelu, na téma nových občanských shromáždění ve východní Belgii¹⁴

13 BELL, C. et al. „G1000 Le Rapport Final – L’Innovation Démocratique Mise en Pratique,” Belgie: G1000, 2012, str.5. Dostupné z: http://www.g1000.org/documents/G1000_EN_Website.pdf.

14 VAN REYBROUCK, D. „Belgium’s democratic experiment,” Politico, 25. 04. 2019 [cit. 2020-01-04]. Dostupné z: <https://www.politico.eu/article/belgium-democratic-experiment-citizens-assembly/>.

Indie

V roce 2000 vyhlásil premiér indického státu Andhrapradéš plán, který by ve jménu nové strategie zvané Vision 2020 vysídлил desítky miliónů rolníků z jejich půdy. Plán vytvořila poradenská firma sídlící v USA a získala pro něj i záruky financování Světovou bankou a vládou Spojeného království. Konzultace přímo s lidmi, kteří měli být změnou dotčeni, však byly jen symbolické a proti rozhodnutí státu se zrodil odpor. Zdola vedené organizace v Andhrapradéši se spojily s britskými vědci a místním facilitačním týmem, aby uspořádaly občanskou porotu, která bude zahrnovat reprezentativní průřez rodinami, jejichž živobytí by Vizí 2020 pravděpodobně byla dotčena. Porota, která se nazývala Prajateerpu, což v místním jazyce, telugštině, znamená „verdict lidu“, měla 18 členů, z nichž většinu tvořily ženy. Proces výběru členů poroty také zajistil, že v ní převažovali nedotknutelní a původní obyvatelé. Porota se scházela po čtyři dny v červnu roku 2001. Přestože šlo o iniciativu organizovanou zdola a financovanou třetí stranou, totiž nizozemským programem pro pomoc v zámoří, Prajateerpu ovlivnila vedení politiky na národní i mezinárodní úrovni. Odmítnutí Vize 2020 porotou a částečně její kritika geneticky modifikovaných plodin a zelené revoluce přitáhly pozornost široké škály indických i mezinárodních médií.

„Co mě překvapilo [...], že [občanská porota] hned poznala, jestli to, co se jim říká, je nesmysl nebo propaganda, nebo jestli to má nějaký smysl. Mají [...] mezi sebou takovou moudrost, která jim umožňuje posoudit, co je užitečné a opravdové, a co není.“

Člen dozorčího panelu Prajateerpu

15 WAKEFORD, T. a PIMBERT, M. „Prajateerpu, Power and Knowledge: The Politics of Participatory Action Research in Development Part 2. Analysis, Reflections and Implications,” *Action Research* 2(1), 2004, str. 25-46. Dostupné z: <https://www.tandfonline.com/doi/abs/10.1080/13549839708725520>.

Austrálie

Ve státě Jižní Austrálie se v roce 2016 scházely po pět víkendů dvě občanské poroty, aby zvážily doporučení královské komise skladovat a likvidovat jaderný odpad z jiných zemí. První občanská porota byla tvořena 50 lidmi a určena ke stanovení programu jednání druhé, větší poroty tvořené 350 lidmi. Porotci byli vybráni z náhodného vzorku obyvatelstva za využití databáze australské pošty a odráželi populaci státu z hlediska věku, pohlaví, lokality a podle toho, zda vlastnili nemovitosti. Druhá porota vytvořila zprávu odmítající návrh komise a zpochybňující jeho ekonomický přínos.



„Vnímám ze strany členů komunity, včetně mě, opravdové odhodlání investovat náš čas, energii a myšlenky, abychom něco vytvořili a opravdu nám záleželo na tom, jak bude vypadat naše budoucnost.“

Člen Druhé občanské poroty k radioaktivnímu odpadu, Austrálie¹⁶



„Ze začátku jsem se snažila být co nejvíce otevřená novým názorům a nevyhraňovat se. Nyní mám dost jasný názor na to, co bychom měli dělat dále. Máme přes 300 lidí, kteří jsou velmi dobře informovaní a kteří by případně mohli fungovat jako vyslanci ve zbytku společnosti.“

Členka Druhé občanské poroty k radioaktivnímu odpadu, Austrálie¹⁷



¹⁶ „Citizens' Jury Two — Thoughts from the Jury on Day 4,” In: Youtube [online]. 30. 10. 2016 [cit. 2020-01-04]. Dostupné z: <https://www.youtube.com/watch?v=KhBYVzD4fL>. Kanál uživatele YourSay Nuclear.

¹⁷ Tamtéž



DALŠÍ INFORMACE

Knihy

Democratic Innovations: Designing Institutions for Citizen Participation (2010), Graham Smith.
ISBN : 978-0521730709

Everyday Experts: How People's Knowledge Can Transform the Food System (2013), People's Knowledge Editorial Collective. ISBN 978-1-84600-075-1

Rebooting Democracy: A Citizen's Guide to Reinventing Politics (2014), Manuel Arriaga.
ISBN 978-0692224878

The End of Politicians: Time for a Real Democracy (2017), Brett Hennig. ISBN 978-1911586104

Články

A Citizens' Assembly on Climate Change: How Would it Work? (2019), Sarah Allan

Beyond the Ballot: How Citizens Can Lead the Climate Change Conversation (2019),
Peter Bryant a Dr Rebecca Willis

Citizens' Assemblies, Citizens' Juries and Climate Change (2019), Peter Bryant

What is Sortition? (n.d.), Sortition Foundation

Zprávy

Citizens' Assemblies: Guide to Democracy that Works (2018), Marcin Gerwin

Democracy Matters: Lessons from the 2015 Citizens' Assemblies on English Devolution (2016), Matthew Flinders, Katie Ghose, Will Jennings, Edward Molloy, Brenton Prosser, Alan Renwick, Graham Smith, Paolo Spada

Evidence vs Democracy: How 'Mini-publics' Can Traverse the Gap between Citizens, Experts, and Evidence (2019), Jonathan Breckon, Anna Hopkins, Ben Rickey (Alliance for Useful Evidence)

Four Brief Analyses of Citizens' Juries and Similar Participatory Processes (2008), Tom Wakeford, Bano Murtuja and Peter Bryant

The Reference Panel Playbook: Eight Moves for Designing a Deliberative Process (n.d.), MASS LBP

PODĚKOVÁNÍ

Pracovní skupina „Extinction Rebellion Citizens' Assembly Working Group“ by chtěla poděkovat Peteru Bryantovi, Davidu Farrellovi, Marcinu Gerwinovi, Grahamu Smithovi a Tomu Wakefordovi.



LITERATURA

Bell, C. et al. "G1000 Le Rapport Final — L'Innovation Democratique Mise en Pratique." Belgium: G1000, 2012. Cit. 28. 5. 2019. http://www.g1000.org/documents/G1000_EN_Website.pdf.

Chalmers, P. "When Citizens Assemble." Vimeo. Cit. 28. 5. 2019. <https://vimeo.com/246689508>.

Gazivoda, T. "Solutions: How the Poles Are Making Democracy Work Again in Gdansk." Resilience.org. 22. 11. 2017. <https://www.resilience.org/stories/2017-11-22/solutions-how-the-poles-are-making-democracy-work-again-in-gdansk/>.

Kuper, R. "Deliberating waste: The Hertfordshire Citizens' Jury," Local Environment, 2(2), (2007), str. 139-153.

Lewis, P. "Making Every Vote Count — The Final Report of the British Columbia Citizens' Assembly on Electoral Reform," British Columbia, 2004. https://citizensassembly.arts.ubc.ca/resources/final_report.pdf.

"Share your story." Involve. Cit. 29. 5. 2019. <https://www.involve.org.uk/get-involved/share-your-story>.

Stefanini, S. "A democratic experiment in Ireland could become the model for fighting climate change." Quartz. 19. 2. 2019. <https://qz.com/1553567/a-democratic-experiment-in-ireland-could-become-the-model-for-fighting-climate-change/>.

Van Reybrouck, D. "Belgium's democratic experiment." Politico. 25. 4. 2019. <https://www.politico.eu/article/belgium-democratic-experiment-citizens-assembly/>.

Wakeford, T. and M. Pimbert, "Prajaateerpu, Power and Knowledge: The Politics of Participatory Action Research in Development Part 2. Analysis, Reflections and Implications." Action Research, 2(1), (2004), str. 25-46. <https://www.tandfonline.com/doi/abs/10.1080/13549839708725520>.

Willis, R. Building the political mandate for climate action. Londýn: Green Alliance, 2018. https://www.green-alliance.org.uk/resources/Building_a_political_mandate_for_climate_action.pdf.

"Citizens' Jury Two – Thoughts from the Jury on Day 4." YourSay Nuclear. Cit. 29. 5. 2019. <https://www.youtube.com/watch?v=KhBYVzD4-fI>.

"How can we find a sustainable solution to funding adult social care?" Involve. Cit. 29. 5. 2019. <https://www.involve.org.uk/our-work/our-projects/practice/how-can-we-find-sustainable-solution-funding-adult-social-care>.

"Innovation in Democracy Programme: Expression of Interest (EoI)." GOV.UK. Cit. 16. 6. 2019. <https://www.gov.uk/government/publications/innovation-in-democracy-programme-expression-of-interest-eoi>.

"Statement from Extinction Rebellion: Philip Hammond's letter to Theresa May." Extinction Rebellion. Cit. 7. 6. 2019. <https://rebellion.earth/2019/06/07/statement-from-extinction-rebellion-philip-hammonds-letter-to-theresa-may/>.





extinction
rebellion